

TAMPARAN

Pitak ni Ginang ANTONIA F. VILLANUEVA
GURO SA PAMANTASAN NG STO. TOMAS

IKA-12 ARALIN

MGA PANGHALIP NA GINAGAMIT NA SIMUNO

Melchora Aquino

NARINIG na marahil ng marami sa inyong pangalan ni Tandáng Sora. Ang tunay na pangalan niyá ay Melchora Aquino. Nguni't bakit kaya si Tandáng Sora ay di dapat kalimutan ng isáng tunay na Pilipino?

Si Melchora Aquino ay taga-Balintawák. Ang kinámihasnang itawag sa kanyá ng lahat ay Tandáng Sora. Siyá ay may tindahan ng sarisari nang gawin ang Unang Sigáw sa Balintawák na pinamunuan ni Andrés Bónifacio.

Siyá ang iná ng mga kaanib sa Katipunan. Paano siyá tumulong sa mga anak ng bayang naghihi-

magsik noón laban sa pámahala-áng Kastila?

Maraming manghihimag-sik noón ang mga inuusig ng mga Kastila. Itinago ni Tandáng Sora ang mga Katipuneros na nápadako sa kanyáng tindahan. Ang mga nagútom ay pinagkalooban niyá ng mákakain. Siyá rin ang nagkaloób ng malilinis na basahang pambalot sa mga sugatang katawán ng mga Pilipinong manghihimag-sik.

Noóng Agosto ng taóng 1896, maraming kasapi sa Katipunan ang nagsipagtago sa kasukalan ng Balintawák dahil sa pinagúusig silá ng mga Kastila. Si Tandáng Sora ang malimit na magdalá ng pagkain ng mga kawal sa kasukalan. Madalás din na may tumúktók sa pinto ni Tandáng Sora kung hátinggabi.

"Sino iyán?" ang kanyáng tanóng.

"Isáng kapatíd," ang tugón.

Saka lamang búbuksán ni Tandáng Sora ang pinto.

"Kumain ka na ba, kapatíd?" ang madalás niyáng salubong sa sino mang anak ng bayang mátulóy sa kanyáng maliit na tindahang may kasudlóng na maliit na bahay. Pinakain niyá ang maraming kawal na sa kanyá ay lumapit. Nilanggás niyá, ginamót at binalutan ang mga sugat ng mga katipuneros na sa Balintawák nagsipagtago. Inalagaan niyá ang mga maysakit hanggang sa silá'y nagsigaling. Pag malakás na ang kanyáng alaga, itó'y pinababaunan niyá ng salapi at itinuturo rin niyá kung saán dapat tumungo upáng máligtás sa panganib. Mabuti-butí ang kabuhayan noón ni Tandáng Sora at ang kanyáng natitipong salapi ay ginugol niyá sa kagálingan ng kanyáng bayan.

"Ibig mo bang uminóm, kapatíd?" ang karaniwan niyáng salubong sa pawisán at, dugú-dugú-áng kawal na nagtúntungo sa kanyáng tinátahanan.

Narinig ng mga Kastila ang ginagawang pagtulong ni Tandáng Sora sa mga manghihimag-sik. Isáng umaga ang mga Kastila ay dumating sa kanyáng tindahan at siyá'y dinakip. Ang dahilán ay waláng ibá kundi ang kanyáng paglingap sa mga kaanib sa Katipunan. Dinalá siyá sa Maynila at iniharáp sa mga maykapangyarihan. Ipiniit muna siyá saka hinatulang itapon sa pulo ng Marianas na halos nasa kalágitnaan ng Dagat Pasipikó. Nang dumating dito sa Pilipinas ang mga

Amerikano, si Tandáng Sora ay nábabalik sa kanyáng bayan, nguni't kuláng-kuláng na sandaang taón na siyá. Siyá ay namatáy nang marálita.

Si Tandáng Sora ay di natin dapat kalimutan. Lahát ay ibinigáy niyá sa kanyáng mga kababayan. Ibinigáy niyá ang kanyáng salapi, ang kanyáng panahón at pinuhunan din niyá ang kanyáng buhay sa paglilingkód sa kanyáng bayan.

Mga Panghalip na Ginagamit na Simuno

Ang panghalip ay ginagamit na panghalili sa pangngalan. Tayo ay gumagamit ng panghalip upáng maiwasan ang pag-uulit-ulit ng isáng pangalan.

Mayroón tayong limáng uri ng mga panghalip: panao, pamatlig, pananóng, panakláv at pamanggit.

Ang mga panghalip na ginagamit sa halip ng mga pangalan ng mga tao ay tinátawag na panao.

Ang mga panghalip na ginagamit na simuno ay nasa kaukuláng palagyo (nominative case).

1. Akó ay nag-áral na mabuti.
2. Ikáw ay sumama sa amin.
3. Aalís ka ba?
4. Silá ay makikipaglaro sa atin.
5. Katá ay magsabáy na sa pag-alís.
6. Siyá ay aking kaibigan.
7. Tayo ay ináanyayahan nilá.
8. Kamí ay maiiwan na.
9. Kayó ay hinihintáy nilá.
10. Kitá ay aking títulungang mag-aral.

Ang mga panghalip na paari, pang-una, ay naári ring gamiting simuno kung pangungunahan ng pantukoy na pambálaná.

1. Ang akin ay akin.
2. Ibigáy mo ang kanilá.
3. Ang inyó ay kunin mo na.
4. Ang amin ay ibá kaysa atin.
5. Ang iyó ay ibibigáy ko na.
6. Ang kanyá ay huwág mong pakialamán.

Ang mga panghalip na pamatlig ay ginagamit sa pagtuturo ng isáng tao, bagay, lunán o pangyayari. May apat na uri ng mga pamatlig: paturól, paari, patulád at pahimatón. Ang mga pamatlig na paturól at patulád ay maáring gamiting simuno.

1. Itó ay binilí ko pará sa iyó.
2. Iyán ay ginawa niyá.

3. Iyón ay hindi ko nálalaman.

1. Ang ganitó ay kunin mo.
2. Ang ganyán ay pará sa iyó.
3. Ang ganoón ay huwág mong títularan.

Ang mga panghalip na sumá-sakláv sa kaisahán, dami o kala-hatán ay tinátawag na pasakláv.

1. Lahát ay tumayo.
2. Bálaná ay umabuloy sa bulág.
3. Ang madlá ay humanga sa kanyá.
4. Si Kuwán ay nagtítindá ng mga isda.
5. Sínuman ay patuluyin mo.
6. Ang limá ay di dumating.
7. Ang isá ay piláy.

Ang lahat ng pamalang ay naáring gamiting panakláv.

Ang sínuman, anumán, alinmán, anó at kuwán ay mga panakláv rin.

Ang mga pang-ahgkóp ay siyáng ginagamit na mga panghalip na pamanggit. Ang mga pamang-

"Hindi katakatakang hangaan ng lahat ang aking balat..."

Batid ng aking iná ang lihim ng pamamalaging makinis at malusog sa tingim ng aking balat. Gumagamit siyá ng Mennen Borated Talcum sa araw-araw. Sinabi niyáng ang pino at madulas na pulbos na ito ay nakapagpapaginhawa at pinananajiling ligtas ako sa bugang-araw at sa kating buhat sa lampin... pinangangalagaan ang aking balat laban sa mga gasgas at inpekasyon."

MENNEN
BABY POWDER

CASTORIA
na may **TIKI-TIKI**
METRO

LAXATIVE
for Children

1 at 3 oz. mga Botelya

MAGPADALA ng 60¢ na HIRO POSTAL o SELYO ukol sa PAGMAMAGANDANG-LOOB NA PASUBOK NA BOTELYA sa

METRO DRUG CORP.

880-882 Avenida Rizal

Formula: Each 3 fl. oz. contains: Alcohol, 3% by volume; Senna, 21.32 gm.; Wormseed 1.11 gm.; Pumpkin Seed, 2.22 gm.; Sod. Salicylate, 0.11 gm.; Rochelle Salt, 8.53 gm.; Sod. Bicarb., .44 gm.; Flavored Syrup, q.s.

git ay ginagamit na simuno ng sugnáy na pang-uri (adjective clause).

1. Ang aklát na hinirám mo sa akin ay kailangan ko na.
2. Ang batang isinamo ko ay aking anak.
3. Ang panahóng nakaraan na ay di na mulíng bábalík.

Ang mga panghalíp na panahóng ay karaniwang ginagamit na kaganapang pansimuno (subjective complement).

1. Sino ang taong binati mo?
Ang taong binati mo ay sino?
2. Anó ang nais mo?
Ang nais mo anó?
3. Alín ang bíbilhín mo?
Ang bíbilhín mo ay alín?

Mga Pagsasanay

A. Basahin uli ang kuwento. Salungguhitang lahát ang mga

panghalíp na ginagamit na simuno.

B. Salungguhitan ang bawa't panghalíp sa pangungusap. Sabihin kung alín-alín ang mga ginagamit na simuno.

1. Itó ang ibibigáy ko sa iyó.
2. Ang lahát ay tütulong sa atin.
3. Tayo'y gumawa ng paraán.
4. Hindi kitá sinásadya.
5. Kákain ka na ba?
6. Anumán ay pasalamatan mo.
7. Ang amin ay hindi pa niyá ibinibigáy.
8. Silá raw ay mag-áral sa pámantasan.
9. Matütulog na kami.
10. Ang pitó ay di ko pa náki-kita.
11. Si anó ay karáran pa lamang.
12. Iyán ay siyá kong tinawag.—#

PAGSISISING...

(Karugtong ng nasa pah. 21)

bahay ni Alfredo. Mainam ang kanyang pagkakaawit kaya't kinasundo siya agad ng tagapamahala.

"Masama ang loob ni Alfredo. Sa halip na magalak ay hindi't siya'y nakaramdam ng tinik sa puso. Alam niyang ang dilag ng kanyang maybahay ay sumasapanganib ngayong ito'y nasa dibdib na ng Maynila. Di nga ba naman mangyayaring ito'y mawili sa maligayang lunsod at malimot na ang malungkot nilang nayon? Ang gayon niyang paghahaka ay nauwi sa katotohanan nang si Marina'y tumagal na rito at ayaw nang umuwi.

—"Maikli ang buhay at nararapat samantalain—anito sa asawa nang minsang amukiing magbalik sa dating pugad.

"Si Alfredo ay umuwing magisa at si Marina'y naiwang nakatira sa isang magandang silid sa isa sa mga mamahaling otel sa Maynila.

"Kasabihang 'mapanganib ang isang sisiw na malapit sa lawin.' Si Marina nga ay nabalitaan na lamang ni Alfredong nasa kapangyarihan na ni don Mariano na kaibigan ni ginoong Barcelona.

Nabalitaan pa umanong si Marina ay hindi naman nagsisisi pagka't sa piling ng don ay nasusunod niya ang bawa't mahiling: ang karangyaan, ang mga damit na magagara at mga mamahaling hiyas ay nilalaro sa palad ng dilag ng nayon. Walang anu-ano ay nabalita namang ito ay isa nang artista sa puting tabing. Mapanagumpay at kinagigiliwan ng marami. Lalong nawalan ng pag-asa si Alfredong manumbalik pa sa kanyang piling ang minamahal na asawa. Hindi naman niya hinangad pang ito ay pakipagkitaan. Sinarili niya ang hirap ng loob at ang panibughong madalas mamahay sa kanyang puso ay ginagamot niya at iniwaksi sa pamamagitan ng paginom ng alak. Naging katulong ito ng malabis na pag-iisip upang ang kanyang matipunong pangangatawan ay humina at madaling sumuko sa kamatayan.

"Samantala'y lalong nagniningning ang pangalan ni Marina sa pagka-artista at nang araw nga ng ika-apat ng Nobyembre ay ipinagdiwang niya ang kanyang tagumpay sa gitna ng mga kaibigan at tagahanga. Umani siya ng matutunog na palakpak, halos ay nalasing siya sa kamanyang ng papuri, nguni't sa kaibuturan ng

kanyang dibdib ay isang bagay ang sumundot na nagpakirok sa kanyang puso. Isang masaklap na alaala ang gumuhit sa kanyang gunita at napahinto siya sa pagtungga ng tsampan. Napuna siya ng mga kaibigang nagbubunyi. Biglang nanlamlam ang kanyang mukha.

—"Pagpaumanhinan ninyo ako —anya sa mga nagkakatipong ka-

ibigan,—sumumpung lamang ang aking dating sakit sa puso.

"Ilan pang ika-apat ng Nobyembre ang nagdaan. Naghabulan ang mga taon hanggang sa si Marina ay abutin ng takip-silim sa buhay.

"Si don Mariano ay namatay na bigla sa alta prisyon pagkatapos na siya'y alimurahing mabuti pagka't ang don ay naging ma-

PERFECTION •MATIPID•

Lutungag Petroleo-

- ★ TANYAG NA MARKA
- ★ NAKAPAGTATAKANG KATIPIRAN
- ★ MAKABAGO
- ★ MALINIS, WALANG USOK
- ★ AT MARAMI PANG KATANGIAN

Tinanggap namim:

2-BURNER — DE LUXE — SPARE PARTS
3-BURNER — CABINET TYPE — WICKS

LARUAN-LARUAN

DAISY AIR RIFLE:
P15 95 P23 75 P25 50

Red Ryder Carbine 1,000 shots

- ★ MANYIKA
- ★ BISIKLETA
- ★ BOLA
- ★ LOBO
- ★ BARIL-BARILAN
- ★ JEEP
- ★ AEROPLANO
- ★ STROLLER
- ★ PIANO AT 1001 MGA LARUAN PA.

543-545 BAHON MALAPIT SA BANGKESA

RIZAL SURETY & INSURANCE CO.

FIANZA: ADUANA, KRIMINAL, SIBIL, KONTRAT A, ESKOPETA, REBOLBER AT IBA PA.
SEGURO: BAHAY, KASANGKAPAN AT PANINDA.

**GIBBS BUILDING
671 DASMARIÑAS**

**ROMAN R. SANTOS
Pangulo**

**TELEPONO: 2-68-41
MAYNILA**

gagalitin nang malugi sa kala-kal. Isa mang kusing ay hindi iniwanan ang babaing hindi naman natatali sa kanya.

"Si Marina ay inabot naman ng panlalaming sa puting-tabing. Ang kanyang dating mga taga-hanga ay naging matamlay na sa kaniyang pagpalapak. Hindi na nila gaanong naiibigan ang mga kilos ng dati'y kinagigiliwang artista. Unti-unti nang pumutla ang hinaharap ni Marina hanggang sa siya ay tuluyan nang mamatayan ng pag-asa.

"Isang panauhin ang dumating sa kanyang maliit na tinutuluyan. Si Tato, na kakilala niyang taganayon, ay napasulpot sa lunsod at nang abutin ng gabi ay siya ang naisipang pakituluhan. Ang pangigilalas at pananabik na nasinag ni Tato sa kanyang maganda pa ring mukha ay nag-udyok upang ibalita ang kinasapitan ni Alfredo.

"Isang damdaming hindi mailarawan ang nadama ni Marina sa kaibuturan ng kanyang dibdib.

"Saan siya nakalibing, Tato, para mo nang awa ay sabihin mo sa akin.

"Dito sa Maynila siya namatay—ani Tato.—Nang malubha na ay napatid dito. Pagka't ibig daw niyang sa lupang kinaroroonan mo malagak ang kanyang bangkay. Namatay siyang mahirap na mahirap at isang maliit na kurus lamang ang nailagay kong tanda."

Inihimaton sa kanya ni Tato ang pinaglibingan. Niyari sa isip ng babae na paghanapin ang libing ng asawa pagsapit ng araw ng mga banal.

At si Marina nga, na nahubdan ng karangyaan, ay nakadama ng pagsisising alipin sa harap ng libingan ni Ding.

WAKAS

ISANG LIHIM...

(Karugtong ng nasa pah. 15)

—Hindi Fred, hindi ako nagsasawa sa iyo—ang inabutang narinig ni Ipeng na saad ni Itsay sa kausap. Kundi sa paghahanap ko sa sulat noon ay umabot sana sa iyo ang iyong ipingbilin—ang dugtong pa ni Itsay na parang humihingi ng paumanhin.

—Aba...—ang walang anuano'y nabigkas ng kausap ni Itsay, pagkatapos ng sandaling di-pag-iimikan. —Hindi pa nga pala ako...

—Mga iaksil!—ang di-napigil na sigaw ni Ipeng buhat sa silong, na sa kagitlahana'y di naipa uloy ang sasabihin ng panauhing nagsasalita.

Kasabay ng gayong sigaw ay mabilis na lumabas si Ipeng sa kanyang panunubok. Palundag na tumuloy ng itaas. Hawak sa kamay na kanan ang kanyang balisong at poot na humarap sa dalawang kapuwa putlang napatigagal.

Mga anyo at mata ang noo'y nagsipag-usap lamang. Kahila-hilakbot!

Si Fred at si Itsay, sa harap ng gayong kapanganiba'y nagsipag-angkang mangusap, nguni't kapuwa naunahan ng sindak na parang sumasakal sa kanilang lalamunan. Parang nasikangan ang kanilang libing ng mga nag-aalab na mata at nagsasaga-sagang mukha ng kanilang kaharap.

—Hala, babae—ang mahina nguni't nakasisindak na basag ni Ipeng sa sandaling ka-ahimikang namagitan sa kanilang tatlo,—mangusap ka, bago ko utasing mauna ang iyong buhay!—ang may panunurot na atas ni Ipeng.

Si Itsay, sa malaking takot, ay nakapag-angkang tumalon sa kalapit na bintana, nguni't maliksi siyang nasunggaban sa kanang bisig ng naghihimig na kaliwang kamay ni Ipeng, at matapos siyang pakabig na malharap ay inundayan sa dibdib ng isang maring saksak ng balisong na mahigpit na kimis ng kanang kamay ng kanyang nagngangalit na

asawa, upang utasin. Subali't ang ipamamatay na kamay ni Ipeng ay maliksing napigil ng isang malakas na gulamot.

—Ta ay...—ang narinig ni Ipeng na tawag sa kanya ng may-ari ng kamay na pumigil sa kanyang pagiging kriminal.

Si Ipeng ay napalingon sa tumawag. Sandaling naiilihan.

—Tatay...—ulit ng tumawag sa kanya at umawat.

Sandali silang nagkatiitigan.

—Huwag, Tatay! Magpakahinahon kayo!—ang muling ulit ng katiitigan ni Ipeng.

Si Ipeng ay nagugulumihan sa mga paulit-ulit na "Ta ay" na binibigkas na pasamo ng kanyang kausap. Binitiwang dahan-dahan ang nangangaykay na asawa. Banayad na ibinaba ang kamay niyang may hawak na patalim, at tuwirang hinarap ang tumawag sa kanya ng Tatay na dili iba't si Fred, ang pinanibughuan niyang panauhin ni Itsay, na noo'y taas-noong humarap na nakipagti-igan sa kanya, buo na ang loob, at handang mananggol sa mangyayari.

Sa balintataw ng mga mata ni Ipeng ay dahan-dahang iginuguhit ng mukha ni Fred ang isang larawan na nang mabuo na'y nagpangayupapa sa nag-alimpuyong damdamin ni Ipeng. Siya'y napayuko't sa muling pagtataas ng mukha'y tinagayan ng tig-isang sulyap na malamlam si Fred at si Itsay na kapuwa saglit na nagkatinginan lamang.

—Itsay...—ang basag na tawag ni Ipeng sa asawa pagkatapos ng masuliraning sandali ng di nila pag-iimikan, —ano ang kahulugan ng la-

hat ng ito?—ang dugtong na tanong. Sa halip na tumugo'y dinukot ni Itsay sa loob ng kanyang nakasuot na damit ang isang nangingitimngitim na papel, at matapos na humugot at magpapulas ng isang malalim na buntong-hininga'y marahang iniabot ang papel na yaon sa asawang naghihintay sa kanya ng kasagutan.

Isinuksok muna ni Ipeng sa kanyang baywang ang kimis na sandata bago inabot kay Itsay, at binasa ang papel na yaong ganito ang nakalaman:

"Ipeng:

"Nasa kabilang buhay na ako marahil ngayong tinutunghayan mo ito. Marahil ay maghuhupa na ang iyong kagalitan at maari mo na akong patawarin kung inakala mong ako'y nagkásala sa iyo. Ang ating anak na si Fred, na naging bunga ng ating kapus-palad na pag-iibigan, ay malaki na ngayon at siya'y aking inihabilin sa aking ale at kay Itsay na iyong makakaisang-dibdib, upang kalingain. Mahalin mo siya. Lamán siya ng iyong lamán. Mahalin mo rin si Itsay. Siya ay mabait at tapát kong kaibigan. Sa huli ay isinasamo ko sa iyong pag-ukulan mo lamang ng isang dalangin ang aking káluluwá.

"Paalam,
"LUIA"

—Diyos ko...!—patu'op-noong nabigkas ni Ipeng sa malaking panulupaypay ma'apos mabasa ang

LALABAS SA LUNES, IKA-3 NG NOBYEMBRE, SA ALIWAN ANG PINAKABAGONG NOBELA NI

HILARIA LABOG

(Sumulat ng mga nobelang "Bagong Sinderela", "Ulilang Kalapati", "Kasal Na Walang Pag-ibig" at iba pa.)

Ang

NAGLAHONG LIWANAG

Ito'y kasaysayan ng isang mapangaraping batang babae na lumaki sa ampunan ng mgá ulila sa Welfareville. Sa tángkilik ng isang mapag-ampong kamay ay nagdalaga siya at napatanyag sa mataás na lipunan. Nasumpungán niyang isang malaking daigdig ang humahangá sa kanyang paanan. Nguni't ang anino ng kanyang abang nakaraan ay párang multong kanyang kinatatakutan. Tinakasan niya... linayuan niya! Nguni't iyon ay bahagi pala ng kanyang buhay na hindi niya maitatakwil. Sa wakás ng lahát, ang munting daigdig na iyon na itinakwil niya ay nakilala niyang isá palang pagkaganda-gandang daigdig na maari niyang mapagpáhingalayang muli kung ang palalong lipunan ng mgá tao'y magkaiit na sa kanya ng págtingin. Basahin niyo ang magandang nobelang ito at walang salang kayo'y masisiyahan.

ANG ALIWAN AY NILILIMBAG TUWING LUNES NG

PALIMBAGANG TAGUMPAY

1055 Soler, Maynila

Gusto ko ang langis ng atay ng bakalaw nguni't iinumín ko ito sa Emulsion de Scott

Ang EMULSION DE SCOTT ay mabuting toniko ukol sa mga lumalaking batang babae. Isa itong maasahang tulong sa pagkakaroon ng tagal samantalang nagaaral at sa pagtawid sa panahong mula sa pagkabata hanggang sa pagdadalaga. Malaking tulong din naman ang kaayaayang lasa ng Scott's at ang pagiging apat na ulit na lalong madaling tunawin kay sa pangkaraniwang langis ng atay ng bakalaw.

Bilhin ang tunay na

SCOTT'S
EMULSION

FORMULA:—Cod Liver Oil, 30.033%; Glycine, 18.607%; 1% Solution of Stereocyanine of Lemon Soda, 50.967%; Emulsifier, 1.799%; Flavoring, 1.5%. Approved and Registered by the Board of Health of the United States.